

AB 2016/378, m.nt. J.E. van de Brink en W. den Ouden). Dit houdt verband met de Unierechtelijke verplichting voor lidstaten om te zorgen dat de financiële belangen van de Europese Unie worden beschermd door bij onregelmatigheden of fouten die middelen terug te vorderen.

5. Interessant is tot slot om deze uitspraak te plaatsen in de context van andere vaste rechtspraak van (onder meer) het CbB, die inhoudt dat een subsidieontvanger in het kader van de subsidievestiging niet meer kan opkomen tegen bij de subsidieverleningsbeschikking opgenomen verplichtingen, ook als later blijkt dat die verplichtingen niet hadden mogen worden opgelegd, bijvoorbeeld omdat deze in strijd zijn met wet- en regelgeving (zie o.a. ABRvS 17 augustus 2011, AB 2011/316, m.nt. W. den Ouden; en CbB 18 april 2013, ECLI:NL:CBB:2013:CA1512). In dat geval kent de bestuursrechter meer gewicht toe aan de verantwoordelijkheid van de subsidieontvanger om bij de subsidieverlening alert te zijn op mogelijke onjuiste (en voor hem/haar ongunstige) aspecten van die beschikking. Daarin valt een parallel te trekken met onderhavige rechtspraak waarin de omgekeerde situatie (dat niet het bestuursorgaan, maar de subsidieontvanger een beroep doet op de verleningsbeschikking) zich voordoet. Het CbB lijkt dan immers dezelfde alertheid van het bestuursorgaan te verwachten. De 'battle van verantwoordelijkheden' pakt – met andere woorden – hier in het voordeel van de ontvanger uit.

A.A.M. Elzakkers

AB 2017/161

RECHTBANK MIDDEN-NEDERLAND

22 februari 2017, nr. C/16/404668 / HL ZA 15-353 (Mrs. J.M. van Jaarsveld, A. van Dijk, M.M.J. Schoemaker)
m.nt. G. Boogaard en J. Uzman*

Art. 27 Gemw; art. 129 lid 6 Gw; art. 3:40, 3:83 BW

NJF 2017/146
ECLI:NL:RBMNE:2017:843

Gemeente is niet gehouden mee te werken aan de wens van een raadslid om de raadsvergoeding op de rekening van een politieke partij te storten.

Anders dan bij andere afspraken tot afdracht tussen ambtsdrager en politieke partij doet zich met cessie de situatie voor dat de ambtsdrager zijn bezoldiging niet meer van de overheid ontvangt, maar van de partij. De politieke ambtsdrager wordt daarmee voor zijn inkomen financieel afhankelijk van de partij – net zoals een werknemer dat van zijn werkgever is. Inkomsten die vanuit de overheid rechtstreeks aan de (onafhankelijke) ambtsdragers worden betaald, en ook expliciet (mede) bedoeld zijn als compensatie voor gederfde inkomsten voor politieke ambtsdragers, komen direct toe aan de politieke partij. De overheid werkt dan mee aan het bewerkstelligen van een afhankelijkheidsrelatie tussen ambtsdrager en partij. Die afhankelijkheid is in strijd met het uitgangspunt in het Nederlandse staatsrecht dat de individuele volksvertegenwoordiger een individueel mandaat bezit en zonder last en ruggespraak moet kunnen functioneren.

De slotsom is dat door de cessie van de raadsvergoeding aan de partij de onafhankelijkheid en het vrije mandaat van het raadslid in gevaar kan komen, terwijl het principiële uitgangspunt is dat een ambtsdrager onafhankelijk moet kunnen functioneren, ook tegenover de politieke partij die hem op de kandidatenlijst heeft geplaatst. De cessie is derhalve door inhoud of strekking in strijd met de openbare orde en nietig ingevolge artikel 3:40 BW, zodat gedaagde niet gehouden is daaraan mee te werken. Ook de subsidiaire vordering wordt afgewezen.

Eiseres, advocaat mr. J.L.A.M. van Os te Tilburg, tegen

De publiekrechtelijke rechtspersoon, gedaagde, advocaat mr. M.J. Seijbel te Zwolle.

1 De procedure

- 1.1. Het verloop van de procedure blijkt uit:
 - de dagvaarding van 13 november 2015 met één productie
 - de conclusie van antwoord met acht producties
 - de conclusie van repliek met twaalf producties
 - de conclusie van dupliek.
- 1.2. Ten slotte is vonnis bepaald.

2 De feiten

- 2.1. Eiseres zetelt namens de Socialistische Partij Nederland (hierna: de SP) als fractievoorzitter in de gemeenteraad van de gedaagde.
- 2.2. Eiseres heeft ingevolge artikel 95 Gemeentewet jegens gedaagde recht op een bij verordening van de raad vast te stellen vergoeding

* Universitair docenten staats- en bestuursrecht, Universiteit Leiden.

voor haar werkzaamheden en een tegemoetkoming in de kosten.

2.3. Artikel 2 lid 1 van de ‘Verordening geldelijke voorzieningen raads- en commissieleden 2010’ van gedaagde luidt:

“De leden van de raad ontvangen per kalenderjaar een vergoeding voor hun werkzaamheden en een tegemoetkoming in de kosten tot de bedragen, vermeld in het rechtspositiebesluit behorende tabellen, zoals die bedragen telkenjare door de minister van binnenlandse zaken zijn of worden vastgesteld voor de voor deze gemeente geldende klasse.”

2.4. Eiseres heeft gedaagde verzocht de haar toekomende vergoeding niet op haar persoonlijke bankrekening te storten, maar op de bankrekening van de landelijke SP.

2.5. Bij brief van 15 mei 2014 is namens gedaagde aan eiseres geschreven:

(...)

Bij dezen laten wij u weten dat wij geen gevolg geven aan uw verzoek om de u toekomende raadsvergoeding – conform de afdrachtregeling van de SP – rechtstreeks te betalen op de rekening van de landelijke partijkas van de SP.

(...)

Allereerst merken wij op dat zowel de Gemeentewet (artikel 95) als de Verordening geldelijke voorzieningen raads- en commissieleden 2010 (artikel 2) ondubbelzinnig aangeven dat de leden van de raad jegens de gemeente een aanspraak hebben op een vergoeding voor hun werkzaamheden. Alleen al uit een oogpunt van een correcte en rechtmatige uitvoering van deze regelingen zien wij geen ruimte om de desbetreffende vergoeding aan derden te betalen. Immers is de gemeente ter zake van de vergoedingen geen enkele betaling aan een derde verschuldigd, behoudens voldoening aan een wettelijke verplichting zoals de voorgescreven inhouding van loonbelasting.

Op welk rekeningnummer de vergoeding dient te worden overgemaakt is voor ons niet relevant, zolang de vergoeding maar in het vermogen van het desbetreffende raadslid vloeit. Het staat de leden van de SP-fractie vervolgens vrij om na ontvangst van deze vergoeding er mee te doen wat hun goed dunkt. Deze opvatting is overigens in lijn met het door de VNG uitgedragen standpunt, zoals verwoord op haar website. U stipt in uw brief aan dat overheden niet zouden mogen meewerken aan een cessie van de aanspraak op vergoeding. Wij merken op dat de cessie van een vergoeding, zoals hier aan de orde, naar onze mening op gespannen voet staat met het staatsrecht, in het bijzonder met het beginsel van het vrije mandaat van raadsleden. Een raadslid stemt zonder last. Het verbod

van last is in de huidige gemeentewet neergelegd in artikel 27. Wij zullen desgevraagd dan ook geen medewerking verlenen aan een overeenkomst van cessie die betrekking heeft op raadsvergoedingen.”

3 Het geschil

3.1. Eiseres vordert dat de rechtbank A primair: voor recht verklaart dat gedaagde – wegens in de dagvaarding vermelde feiten en omstandigheden – gehouden is de raadsvergoeding over te maken naar de bankrekening van de landelijke SP;

B subsidiair: voor recht verklaart dat gedaagde gehouden is mee te werken aan de uitvoering van de cessie als in de dagvaarding omschreven;

C gedaagde veroordeelt in de kosten van de procedure, waaronder begrepen het salaris van de advocaat van eiseres;

D dit vonnis zo veel mogelijk uitvoerbaar bij voorraad verklaart.

3.2. Eiseres baseert haar vorderingen op de volgende stellingen.

– Binnen de SP is het gebruikelijk dat de vergoeding voor de raadsleden op de bankrekening van de landelijke SP wordt gestort. De ratio achter deze afdrachtsregeling is dat de fractieleden van de SP hun inspanningen verrichten in het algemeen belang en niet voor een financiële vergoeding en dat veel leden van de partij geen enkele vergoeding ontvangen. Doordat de raadsvergoedingen op de bankrekening van de landelijke SP worden gestort, komen deze ten goede aan de gehele partij.

– Ingevolg artikel 6:116 lid 2 BW is een schuld-eiser bevoegd om een andere plaats voor de betaling van een geldsom aan te wijzen.

– Voor zover noodzakelijk is aan de vereisten van artikel 3:94 lid 1 BW voldaan; voor een cessie van de vordering van eiseres aan de landelijke SP op de voet van dit artikel is geen medewerking van gedaagde nodig.

3.3. Gedaagde voert verweer.

3.4. Op de stellingen van partijen wordt hierna, voor zover van belang, nader ingegaan.

4 De beoordeling

4.1. Eiseres vordert primair voor recht te verklaren dat gedaagde haar raadsvergoeding moet betalen op de rekening van de landelijke SP. Zij baseert haar primaire vordering onder meer op de stelling dat betaling op een ander rekeningnummer dan dat van haarzelf niet afdoet aan het feit dat de gedaagde aan eiseres betaalt.

4.2. Toewijzing van de vordering leidt ertoe dat gedaagde verplicht wordt de aan eiseres toe-

komende vergoeding over te maken naar een rekening die niet op haar naam staat, maar op naam van de landelijke SP. Uit haar eigen stellingen met betrekking tot de afdrachtsregeling van de SP volgt dat eiseres na betaling door gedaagde niet zelf over het bedrag kan beschikken, maar dat het gehele bedrag ten goede komt aan de SP, die eiseres vervolgens een door de SP vast te stellen vergoeding betaalt. Het betoog van eiseres dat gedaagde – door betaling op een ander rekeningnummer – nog steeds aan eiseres betaalt, gaat dus niet op.

4.3. Eiseres baseert haar primaire eis voorts op de stelling dat zij op grond van artikel 6:116 BW een andere plaats van betaling kan aanwijzen. Omdat eiseres lid is van de Vereniging SP en namens die Vereniging zetelt in de gemeenteraad en de SP gevestigd is in Amersfoort, kan zij naar haar mening op grond van voormeld artikel Amersfoort als plaats van betaling aanwijzen.

4.4. Artikel 6:116 BW ziet op de plaats waar de prestatie geleverd moet worden, maar niet op betaling aan een derde. Dit artikel kan dan ook geen grondslag zijn voor betaling aan een ander dan eiseres. Op grond van artikel 6:114 BW kan de schuldenaar de verbintenis voldoen door het verschuldigde bedrag bij te schrijven op een rekening, bestemd voor girale betaling, *ten name van de schuldenaar*. Dit artikel vormt dus evenmin een grondslag voor betaling op de rekening ten name van de landelijke SP.

4.5. Uit het voorgaande volgt dat hetgeen eiseres heeft aangevoerd ter onderbouwing van haar primaire vordering niet tot toewijzing kan leiden. Ook overigens ziet de rechtbank geen wettelijke grondslag voor toewijzing van de primaire vordering.

4.6. De subsidiaire vordering is gegrond op de stelling dat eiseres haar vordering op gedaagde middels een akte van cessie heeft overgedragen aan de landelijke SP. Zij meent dat gedaagde (ook) op die grond de haar toekomstige vergoeding dient te betalen aan de landelijke SP.

4.7. Op grond van artikel 3:94 BW kunnen een tegen een of meer personen uit te oefenen rechten worden geleverd door een daartoe bestemde akte en mededeling daarvan aan die personen. Eiseres heeft de akte van cessie niet overgelegd, zodat de rechtbank niet kan vaststellen of aan de formele vereisten van artikel 3:94 BW is voldaan. Gedaagde betwist echter niet dat aan de vereisten voor cessie is voldaan. De rechtbank gaat er daarom vanuit dat er tussen eiseres en de landelijke SP een akte van cessie is opgemaakt en dat van de cessie mededeling is gedaan aan gedaagde, zodat aan de formele vereisten van artikel 3:94 BW is voldaan. Zoals eiseres terecht opmerkt is geen medewerking van de gemeente

nodig voor het tot stand komen van de overeenkomst van cessie.

4.8. Het gaat in deze zaak om de principiële vraag of de overeenkomst waarbij het vorderingsrecht van eiseres op gedaagde wordt overgedragen aan een derde, de cessie, door inhoud of strekking in strijd is met de openbare orde of dat de aard van het recht zich daartegen verzet.

strijd met openbare orde

4.9. In artikel 27 van de Gemeentewet is bepaald dat de leden van de raad stemmen zonder last. De ratio van het verbod van last is dat de volksvertegenwoordiger naar eigen overtuiging handelt en bij stemmingen niet gebonden is aan een lastgeving; dat wil zeggen dat een andere persoon of een andere instantie hem geen rechtens bindende instructies kan opleggen met betrekking tot zijn stemgedrag: hij heeft een vrij mandaat.

4.10. Uit het arrest van de Hoge Raad van 18 november 1988 (AB 1989, 185 HR, 18 november 1988, 7209: *Arubaanse verkiezingsafpraak*) volgt eveneens dat volksvertegenwoordigers een vrij mandaat hebben en voorts dat het beginsel van het vrije mandaat de publieke orde betreft, zodat daaraan niet bij overeenkomst de kracht kan worden ontnomen. Afspraken die in strijd zijn met het vrije mandaat van de volksvertegenwoordiger zijn dus niet juridisch afdwingbaar.

4.11. De vergoeding die raadsleden op grond van artikel 95 Gemeentewet ontvangen heeft het karakter van een vergoeding wegens gederfde inkomsten en een vergoeding voor gemaakte kosten. In Nederland is het niet ongebruikelijk dat afspraken worden gemaakt tussen de volksvertegenwoordiger en zijn partij over het afdragen van een deel van de vergoeding door de volksvertegenwoordiger aan de partij. Dat gebeurt bij verschillende partijen en de heersende mening is dat dit niet leidt tot een verlies van onafhankelijkheid. In de onderhavige zaak gaat het niet om afspraken over het afdragen van een deel van de vergoeding maar om de vraag of gedaagde verplicht kan worden mee te werken aan de overeenkomst waarbij eiseres haar recht op de vergoeding geheel overdraagt aan een derde.

Anders dan bij andere afspraken tot afdracht tussen ambtsdrager en politieke partij doet zich met cessie de situatie voor dat de ambtsdrager zijn bezoldiging niet meer van de overheid ontvangt, maar van de partij. De politieke ambtsdrager wordt daarmee voor zijn inkomen financieel afhankelijk van de partij – net zoals een werknemer dat van zijn werkgever is. Inkomsten die vanuit de overheid rechtstreeks aan de (onafhankelijke) ambtsdragers worden betaald, en ook ex-

placiet (mede) bedoeld zijn als compensatie voor gederfde inkomsten voor politieke ambtsdragers, komen direct toe aan de politieke partij. De overheid werkt dan mee aan het bewerkstelligen van een afhankelijkheidsrelatie tussen ambtsdrager en partij. Die afhankelijkheid is in strijd met het uitgangspunt in het Nederlandse staatsrecht dat de individuele volksvertegenwoordiger een individueel mandaat bezit en zonder last en ruggespraak moet kunnen functioneren. Ook op Europees niveau is in artikel 9 van het Statuut voor de leden van het Europees Parlement bepaald dat dat overeenkomsten over de besteding van de vergoeding voor andere dan particuliere doeleinden nietig zijn.

4.12. Eiseres heeft naar voren gebracht dat de afdracht een gift is die vrijwillig wordt gedaan en dat de akte van cessie pas na de uitverkiezing wordt getekend. Zij heeft geen akte van cessie overgelegd, zodat de rechtbank niet kan vaststellen of deze pas na de verkiezingen is ondertekend. Bovendien heeft de gedaagde onbetwist betoogd dat kandidaat-volksvertegenwoordigers voorafgaand aan hun kandidaatstelling een verklaring dienen te ondertekenen waarin zij zich conformeren aan de binnen de SP geldende afdrachtsregeling. Laten zij dit na, dan worden zij niet tot kandidaat gesteld. Dat de afdracht geheel vrijwillig is, staat derhalve ter discussie. Het gaat er echter niet om of de afdracht vrijwillig is. Het gaat erom dat toewijzing van de vordering ertoe zou leiden dat gedaagde eraan moet meewerken dat de vergoeding niet aan eiseres wordt overgemaakt maar in de kas van haar partij wordt gestort en dat eiseres (een deel van) haar inkomen ontvangst van de partij, waardoor haar onafhankelijkheid en daarmee haar vrije mandaat in gevaar kan komen. Dat het raadslidmaatschap slechts een nevenfunctie is maakt vorenstaande, anders dan eiseres meent, niet anders.

4.13. De slotsom is dat door de cessie van de raadsvergoeding aan de partij de onafhankelijkheid en het vrije mandaat van het raadslid in gevaar kan komen, terwijl het principiële uitgangspunt is dat een ambtsdrager onafhankelijk moet kunnen functioneren, ook tegenover de politieke partij die hem op de kandidatenlijst heeft geplaatst. De cessie is derhalve door inhoud of strekking in strijd met de openbare orde en nietig ingevolge artikel 3:40 BW, zodat gedaagde niet gehouden is daaraan mee te werken. Ook de subsidiaire vordering wordt afgewezen.

4.14. Als de in het ongelijk gestelde partij wordt eiseres veroordeeld in de kosten van de procedure, aan de zijde van gedaagde tot op heden begroot op

vast recht € 613

advocaatkosten € 904 (2x tarief € 452)

totaal € 1.517

4.15. Het nasalaris, waarvan gedaagde betaling vordert, zal op de in het dictum weergegeven wijze worden begroot.

5 De beslissing

De rechtbank

5.1. wijst de vorderingen af;

5.2. veroordeelt eiseres in de kosten van de procedure, aan de zijde van gedaagde tot op heden begroot op € 1.517;

5.3. veroordeelt eiseres in de na dit vonnis ontstane kosten, begroot op € 131 aan salaris advocaat, te vermeerderen, onder de voorwaarde dat betekening van de uitspraak heeft plaatsgevonden en de veroordeelde niet binnen 14 dagen na aanschrijving aan het vonnis heeft voldaan, met een bedrag van € 68 aan salaris advocaat en de exploitkosten van betekening van de uitspraak;

5.4. verklaart dit vonnis uitvoerbaar bij voorraad ten aanzien van 5.2. en 5.3.

Noot

1. Over de afdrachtregeling van de Socialistische Partij (SP) is in het staatsrecht relatief veel te doen. Niet omdat de SP de enige partij is waar volksvertegenwoordigers een deel van hun vergoeding in de partijkas moeten storten. Dat is bij vrij veel partijen het geval en de rechter heeft al twee keer bevestigd dat deze verplichting wegens strijd met het vrije mandaat van volksvertegenwoordigers nooit in rechte kan worden afgedwongen (Rb. Groningen 31 januari 2002, *NJ* 2002/238, ECLI:NL:RBGRO:2002:AE2243; en Rb. Noord-Holland 21 januari 2013, *Prg.* 2013/175, ECLI:NL:RBNHO:2013:CA1148). Andersom kan een volksvertegenwoordiger die in onmin met zijn partij is geraakt de betaalde afdrachten overigens ook niet terugvorderen. In beide uitspraken oordeelde de rechter eveneens dat betaling conform de afdrachtregelingen naar maatschappelijke opvattingen wel als voldoening van een aan een ander toekomstige prestatie en derhalve als een natuurlijke verbintenis moesten worden aangemerkt.

2. Het springende punt bij de SP is dat daar van volksvertegenwoordigers wordt verwacht dat zij hun vergoeding rechtstreeks naar de partij laten overmaken, waarna de partij een deel van de vergoeding aan de individuele volksvertegenwoordiger uitkeert. Deze constructie wekt bijzondere staatsrechtelijke ergernis vanwege de afhankelijkheid die zij creëert. Er is immers geen reden om voor politici een uitzondering aan te nemen op de volkswijsheid 'wiens brood men eet, wiens woord men spreekt' terwijl het last-

verbod vanouds het ideaal vestigt van raadsleden die 'naar eed en geweten' ieder voor zich een eigen stem uitbrengen. Met name prof. Elzinga heeft bij herhaling stevig positie gekozen tegen deze SP-praktijken (zie, onlangs, van zijn hand: 'Cessie-constructie moet worden verboden' weblog *Publiekrecht en Politiek*, 15 november 2016) en minister Ter Horst (PvdA) diende ooit wetsvoorstellen in om de constructies te verbieden (*Kamerstukken* onder 32220 en 32221. Zie verder: J.L.W. Broeksteeg, 'Het verbod van cessie van vergoedingen, De wetsvoorstellen 'rechtstreekse betaling van vergoedingen aan politieke ambtsdragers' nader belicht', *de Gemeentestem* 2012, p. 2-8). De hierboven afgedrukte uitspraak geeft Elzinga gelijk en maakt de inmiddels ingetrokken wetsvoorstellen alsnog overbodig. Wat de rechtbank betreft, is cessie van een raadsvergoeding reeds naar huidig staatsrecht nietig in de zin van art. 3:40 BW.

3. De koers van de rechtbank in de hier afgedrukte uitspraak is wat ons betreft de juiste. Formele cessie van een raadsvergoeding is staatsrechtelijk ontoelaatbaar. Een rechtsgeldige cessie kan namelijk niet eenzijdig worden teruggedraaid door de cedent. Als een raadslid met zijn partij breekt, zal de SP moeten meewerken aan zogenaamde retrocessie voordat de raadsvergoeding weer (bevrijdend) naar de volksvertegenwoordiger mag worden overgemaakt. En dat creëert inderdaad een met het lastverbod uit art. 27 Gemw en art. 129 lid 6 Gw onvereenigbare situatie. Het recht op een raadsvergoeding in de zin van art. 95 Gemw is een vorderingsrecht waarvan de aard van het recht zich tegen overdracht verzet, zoals bepaald in art. 3:83 lid 1 BW. De gemeente kan dus niet veroordeeld worden om aan een cessie mee te werken.

4. De inzet van deze zaak is echter principiëler dan dit. Als niet een rechtsgeldige cessie maar een andere norm met zich zou brengen dat de schuldenaar moet betalen op het rekeningnummer dat de schuldeiser doorgeeft, dan nog moet de vordering worden afgewezen. Het gaat immers niet om een gebrek aan grondslag maar om de onwenselijkheid van het eindresultaat. Namelijk dat 'toewijzing van de vordering ertoe zou leiden dat de Gemeente Noordoostpolder eraan moet meewerken dat de vergoeding niet aan Hoekstra wordt overgemaakt maar in de kas van haar partij wordt gestort en dat Hoekstra (een deel van) haar inkomen ontvangt van de partij, waardoor haar onafhankelijkheid en daarmee haar vrije mandaat in gevaar kan komen' (r.o. 4.12). Hiermee gaat de rechtbank bepaald verder dan het beschermen van een politieke dissident die met zijn partij wenst te breken, zoals de Hoge Raad deed in het arrest *Arubaanse Verkiezingsaf-*

spraak waar de rechtbank naar verwijst (HR 18 maart 1988, ECLI:NL:HR:1988:AD0506, AB 1989/185, m.nt. F.H. van der Burg). Wat de rechtbank doet lijkt veel meer op de koers die de Hoge Raad later in het SGP-arrest inzette: een interne partijangelegenheid die zich uit vrije wil en tot tevredenheid van de direct betrokkenen voordoet, wegens onaanvaardbaarheid van het eindresultaat toch buiten de constitutionele orde verklaren (HR 9 april 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK4549, AB 2010/190, m.nt. F.J. van Ommeren).

5. Men kan zich, met Dragstra (zie zijn *Enige opmerkingen over partijfinanciering* (diss. UvA), Nijmegen: Wolf 2010, p. 326-327), in gemoede afvragen hoe groot het probleem eigenlijk is als een raadslid vraagt zijn vergoeding niet naar de gezamenlijke huishoudrekening of naar een zeehondencreche over te maken, maar naar een politieke partij. Zolang het staatsrecht de mogelijkheid garandeert om met een enkel telefoontje naar de griffie het geld weer op de eigen rekening te krijgen, hoeft niemand bij het uitbrengen van zijn stem in de raadsvergadering te vrezen voor zijn inkomen. Als zou blijken dat de SP, bij gebrek aan partijdiscipline, een subtiel spel speelt met boetes en salariskortingen, dan ontstaat een rechtvaardiging om in te grijpen. Maar vooralsnog is daarvan geen sprake. Het betreft een niet onsympathieke, algemene regeling waar iedereen die een politieke carrière binnen de SP overweegt uit vrije wil vooraf mee instemt en die door bijna alle andere gemeentes, provincies en door de Staten-Generaal gewoon wordt uitgevoerd. De eigen keuze van de SP om het op deze manier te organiseren, verdient ook constitutionele bescherming. Naast of tegenover het vrije mandaat van de individuele volksvertegenwoordiger uit de parlementaire democratie van 1848, staat immers de vrijheid van politieke zelforganisatie uit de partijdemocratie van 1917. Dat blijkt niet uit enige bepaling van de Grondwet, maar juist uit het welbewust ontbreken van een specifieke bepaling over partijen. Wat ons betreft had de rechtbank – in ieder geval meer zichtbaar – met beide principes rekening gehouden.

G. Boogaard en J. Uzman